

РЕЦЕНЗИЯ

на Дисертационния труд

РАЗВИТИЕ НА МОДЕЛА НА ДВОЙНАТА КАРИЕРА НА СПОРТИСТИ

за придобиване на образователната и научна степен „Доктор”

Автор - Мария Ал. Попова-Христова

Научен ръководител – Проф. дн Даниела Дашева

Рецензент - Проф. Юлия Мутафова-Заберска

Мария Попова-Христова представя труд, чийто проблем рефлектира не само с нейните биографични –отговорностите на двамата ѝ родители (наш спортно-педагогически елит!), но и с нейното професионално развитие и реализация като (и потомствен) специалист на нашата Академия. Самата Докторантка е далеч от „уседналостта” - за нея дигиталното пространство е „отворено”, тя инвестира в изследване, което е нужно за активна промяна у нас в живота на хората-спортисти. Поразява въведеният нов речников фонд, представен в началото - съкратените понятия (цяла нова за нас информационна система!) изискват от всички ни нов семантичен поглед върху състоянието на проблема за ДК – споделени са нови знания-ценности, превърнати в лична кауза (която трябва да стане и наша).

Посветен на свръх-актуален, социално и личностно значим проблем на съвремието - „ДВОЙНАТА КАРИЕРА” на спортиста, Дисертационният труд отговаря на нарастващите изисквания за реализация на личността на спортиста и ефективното ѝ включване в живота като пълноценен член на обществото. Значимостта на проблема нараства особено силно и с факта на изпреварващото му развитие в другите страни на Европа – у нас на този проблем все още държавните, образователните и младежките институции, както и обществените организации не отделят нужното внимание. В този смисъл разработването на актуалния проблем за ДК на спортиста разкриват обективни възможности за реална подкрепа от средното и от висшето ни образование.

Рецензираният труд е систематизиран в оптимална структура (три глави, изводи и препоръки) и в оптимален обем (164 стр.), онагледен с 29

илюстрации (7 таблици, 17 фигури, 5 Приложения). Допълнен е с богата библиографска справка от 183 източника - 36 автора (10 на кирилица, 26 на латиница) и 147 интернет-сайта.

Основното достойнство на **ГЛАВА ПЪРВА** (81 стр.) е представената теоретична постановка с широко разгърнатия, компетентен анализ за състоянието на проблема в исторически аспект. В 14 акцента са разгледани редица примери (бих казала, образцови!) на успешни Европейски политики. С опора на иновативната за нас информация и с фокус върху основните структури и механизми на **ДК**, убедително са представени условията - финансиране, разнообразни инициативи и приоритети за разгръщане потенциала, таланта на спортисти на различни нива, за превръщането на **ДК** в основен стълб на личностното развитие; в този аспект вниманието на автора е насочено и към хората с увреждания, към равнопоставеността между половете, борбата срещу расизма и ксенофобията, и др.

Анализирани са изключително важни, злободневни – животрептящи за нас въпроси. Състоянието на проблема е разкрито в основните схващания за **ДВОЙНАТА КАРИЕРА** в страните на Европа, в синтеза на богатството от документи, разгърнали стратегиите на „Европа 2020“ със сътрудничество на страните-членки; програмата „Учене през целия живот“, основана на „Бялата книга за спорта“ с оптималните условия за управление на спорта и на програмата „Еразъм“. Обстоятелствено е разгледана програмата на МОК за кариерно развитие на спортистите въз основа анализа на проведени уърк-шоп събития в редица страни по света; внимание е отделено на практически насочените съвети за образованието и планирането на личния живот със спортната кариера. Специален интерес е посветен на предизвикателствата и възможните рискове, познати и у нас от кариерите на елитните ни спортисти, свързани с двойните кариери.

С примери от челния опит на Европа е очертан „Пътят напред“ с отчитане на постигнатото от гл.т. на политика и финансова подкрепа. Обобщавайки, М. Попова не е пропуснала и традициите през годините, служещи у нас за подпомагане на двойната кариера на спортистите с акцент върху координационните функции на структурите на Студентския спортен съвет „Академик“ (междуведомствен орган на някогашните МНП, ДКМС и БСФС). Посочено е благоприятното обстоятелство на одобрения модел на **ДК** в България с държавната политика и ред инициативи за: домакинства на Универсиади; изграждане на спортни съоръжения към неспецифични

ВУ-ща; изграждането на спортни бази край морето и Банско за развитие на - съответно - водните и зимни спортове; дейността на новия ни АУС „Академик”-1993, както и мн.др.

Критичното отношение на Докторанта към различните концепции е показател за задълбоченото познаване на проблема. Разбирането на същността за ДК като особено значим за нас личи от интерпретацията на автора на наличните Европейски модели, схващания, примери, причини, фактори, видове и форми на ДК. Изследването разкрива належащата нужда от разработване на теория и методи за внедряване на модела за ДК и реалните перспективи у нас да се приложи най-полезното.

Представената Работна хипотеза за ДК се опира на четири основни насоки в разработването на труда - показател за един, усвоен от Мария Попова-Христова модерен изследователски подход.

В ГЛАВА ВТОРА (10 стр.) правилно са определени приоритетните цел, задачи, предметът на изследване в областта на спорта. Обектът е много добре подбран и диференциран по вид ВУ, пол, възраст, спортен стаж и вид спорт. Изследван е престижен контингент от 890 лица. За решаване на основните задачи, постигането на целта и потвърждаването на Хипотезата е приложена надеждна комплексна методика от анкети, интервю и модел на ДК, с измерване на значимите за изследваното явление индикатори. Получените данни са обработени с надеждни математико-статистически методи. Емпиричното изследване обхваща 14 етапа (април 2015 - март 2018 г.).

Положителната оценка за ГЛАВА ТРЕТА (51 стр.) обхваща анкетното проучване със спортисти-студенти в НСА (77 лица) и РУ „Ангел Кънчев” (91 активни лица с различна спортно-състезателна кариера). Водещи са данните на студентите от НСА (по-високо кквалифицирани, участници в клубни, национални и международни първенства - общо 39 участия, с призови класирания). Докато сред анкетиранияте от РУ няма международни участия (освен в училищни състезания). Всички, обаче, подчертават придобивките от ДК (здравни ползи, личностни и социални и икономически приоритети). Убедителна е установената от Докторанта картина за желаещите да се включат за получааване на нужната им квалификация в избраното от тях поприще: („...Моята спортна кариера – тя е моят университет”, казва Магдалена Малеева (сп. „Форбс”).

Неочаквани са данните относно мнението на двете групи студенти за дистанционното обучение: повечето (77%) не подкрепят идеята за участие в

ДО. Причините за този факт са посочените трудности (финансови, липса на личен треньор). В подкрепа на идеята за ДК и двете групи студенти, обаче, виждат конкретни възможности (академични консултации, допълнителни часове и изпитни сесии, дистанционно обучение и самообучение). Сериозни причини са посочени и за прекратяването на спортната кариера (демотивация, трудност в съгласуване на обучение/тренировки, финансови, липса на личен треньор, възрастта).

Показателни са още два факта, установени в труда: анкетирани преподаватели от двете ВУ, повечето экс-спортисти, виждат ползите (за развитието на своите възпитаници), но не и възможности за стимулирането и улеснение на ДК; и директорите на български училища (100%) подкрепят идеята за ДК и ефективността от нейното разгръщане/внедряване, но не познават въобще проблемите на дистанционното обучение.

Изненадващ е и фактът е, че за 100% от работодателите (в малки и средни предприятия у нас) понятието ДК е чуждо, нито един анкетиран не познава нито една Европейска програма. Тези факти, установени от Докторанта, са най-съществени моменти от проучването - тя „бие тревога“, сочи навременността на предприетото мащабно изследване. Без да е открила „топлата вода“, М. Попова „вдига летвата“, за да може всеки млад човек да намери своето място в живота, без да бъде „заменяема бурмичка“.

Докторантката се опира на високо информативния SWOT-анализ на съществуващия у нас модел на ДК, като сочи основните плюсове и минуси на факторите от Вътрешната среда на спорта, както и възможностите и опасностите от влиянието на Външната среда, с концепциите за взаимно сътрудничество, координация и коопериране между тях при условията на спорта в България като приоритети за подобряване на ДК, с изграждане на взаимно доверие между институциите. Като изходен ключов фактор са посочени УСМ (училищата със спортна мисия): училищното образование, с внимание към учениците-спортисти и центровете за професионално обучение, с включване на спорта като част от учебния план трябва да са началото (в подкрепа с данни за успешна ДК на изследвания спортен елит).

Мария Попова прави задълбочен анализ на разкритите дискретни факти и закономерности по проблема за ДК, на базата на които са изведени седем извода и седем препоръки. Зрелият поглед на тандема Докторант-Научен ръководител разкрива определени дефицити в отношението към ДК у нашите специалисти и необходимостта от работа за промени в тази насока.

Дисертационният труд поставя едно Начало, с определени научни приноси както за теорията, така и за практиката, обогатени с перспективи за конкретните възможности за нов подход при внедряване на ДК в нашата практика, с посочване на приоритетите за подобряване на модела на ДК (съобразно ценностните ориентации, склонностите, интересите и жизнените цели). В труда са очертани перспективите относно насоките за ефективното превръщане на ДК в неделима част от житейския път на спортиста - чрез интегриране на гъвкава образователна и тренировъчна дейност на училищно и университетско ниво.

Авторефератът отразява съдържанието на Доктората. По темата ДК са представени три публикувани материала (два от тях на английски език (вкл. в престижното издание HUMAN KINETIKS) вкл. две участия в международни форуми. Владееенето на чужди езици е едно от ключовите условия, позволили на Мария да осмисли съкровищницата от документи в европейските практики и опит и да допълни нашите знания за програмата „Европа 2003 - 2020”. Препоръчвам, след съответната редакция, трудът да бъде издаден с учебна цел.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Посочените положителни оценки за научно-приложните резултати и приноси са резултат от изявените професионални качества на Докторанта в работата със специалната литература (като „четящ човек” - Homo Legends) и провеждане на научни изследвания. Считаю, че Дисертационният труд на тема „Развитие на модела на двойната кариера на спортисти” притежава нужните приноси достоинства. Предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на **Мария Попова-Христова** образователната и научна степен „Доктор” в професионално направление 7.6. Спорт.

25.04.2018 г.

София

Рецензент:

(Проф. Ю. Г. Мутафова-Заберска)